

УДК 811.161.2'81:39
DOI 10.35433/philology.1 (104).2025.134-144

ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ В СИНТАКСИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЗОВИХ ТЕКСТІВ ЗБІРКИ "АРАБЕСКИ" СЕРГІЯ ЖАДАНА

Г. І. Гримашевич*

У статті проаналізовано однорідні члени речення як визначальний ускладнювальний засіб у збірці Сергія Жадана "Арабески", у якій розміщено дванадцять оповідань. Переважання з-поміж інших ускладнювальних засобів однорідних членів речення – виразна ознака ідіостилу письменника. Методика суцільного вибирання уможливила виявлення в оповіданнях 93 % речень, які містять такі конструкції (647 випадків уживання однорідних членів речення). В ідіостилі автора домінують однорідні присудки (466 уживань, 68,9%), які виражають дію, рух, динаміку, надають текстам енергійності, емоційної наснаженості, часто утворюючи ампліфікацію. Із-поміж однорідних присудків значно переважають прості дієслівні в різних часових (здебільшого минулого часу) та особових формах, значно менше відзначаємо складених дієслівних та складених іменних. Частота вживання інших однорідних членів порівняно з присудками набагато менша: означення – 61 вживання (9,4 %), додатки – 54 фіксації (8, 4 %), підмети – 47 одиниць (7,2 %), обставини – 39 уживань (6 %). Незначна кількість другорядних однорідних членів речення, передовсім обставин та означень, зумовлена тим, що письменник найчастіше послуговується відокремленими означеннями та обставинами, зокрема й уточнювальними. У текстах Сергія Жадана однорідні члени здебільшого поєднані безсполучниковим зв'язком, спорадично – сполучниковим за допомогою єдналих, рідше – протиставних чи розділових сполучників. Крім того, ряди однорідних членів речення можуть містити комбіновані засоби зв'язку. Характерна ознака художнього дискурсу письменника – наявність речень (як переважно простих, так і рідше складних) із кількома рядами однорідних членів. Саме завдяки вживанню однорідних членів речення Сергій Жадан створює індивідуальну авторську манеру письма, яка робить синтаксичну організацію його прозового тексту впізнаваною, подекуди наближеною до ритмізованої прози, що виказує в письменникові його поетичну натуру.

Ключові слова: Сергій Жадан, "Арабески", ускладнювальні конструкції, однорідні члени речення, однорідні присудки, однорідні підмети, однорідні означення, однорідні додатки, однорідні обставини, синтаксична організація, прозові тексти.

* кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та методики її навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка),
h_hrymashevych@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3225-0031

HOMOGENEOUS MEMBERS OF A SENTENCE IN THE SYNTACTIC ORGANIZATION OF PROSE TEXTS FROM THE COLLECTION "ARABESQUES" BY SERHIY ZHADAN

Hrymashevych H. I.

The article analyzes homogeneous sentence members as a defining complicating device in Serhiy Zhadan's collection "Arabesques", which contains twelve stories. The predominance of homogeneous sentence members among other complicating devices is a clear sign of Serhiy Zhadan's idiosyncrasy. The continuous selection method made it possible to identify in the stories more than 93% of sentences that contain such constructions (647 cases of using homogeneous sentence members). The writer's idiosyncrasy is dominated by homogeneous predicates (466 uses, 68.9%), which express action, movement, dynamics, give the texts energy, emotional intensity, often forming amplification. The frequency of use of other homogeneous members compared to predicates is much lower: definitions – 61 uses (9.4%), adverbs – 54 fixations (8.4%), subjects – 47 units (7.2%), circumstances – 39 uses (6%). Among homogeneous ones, simple verbal predicates in various temporal (mostly past tense) and personal forms significantly prevail, and compound verbal and compound nominal predicates are much less common. The small number of secondary homogeneous members of the sentence, primarily circumstances and definitions, is due to the fact that the writer most often uses separate definitions and circumstances, including clarifying ones. In Serhiy Zhadan's texts, homogeneous members are mostly connected by a non-conjunctive conjunction, sporadically by a conjunction using connecting, less often by contrasting or separating conjunctions. In addition, rows of homogeneous members of a sentence may contain combined means of communication. A characteristic feature of the writer's artistic discourse is the presence of sentences (both simple and complex) with several rows of homogeneous members. It is thanks to the use of homogeneous members of a sentence that Serhiy Zhadan creates an individual authorial style of writing, which makes the syntactic organization of his prose text recognizable.

Keywords: Serhiy Zhadan, "Arabesques", complicating constructions, homogeneous members of a sentence, homogeneous predicates, homogeneous subjects, homogeneous definitions, homogeneous adjuncts, homogeneous circumstances, syntactic organization, prose texts.

Постановка наукової проблеми.

Сьогодні українська літературна мова відображає основні тенденції свого функціонування, набуває подальшого розвитку в сучасних художніх творах, які стають важливим джерелом для дослідження літературної мови загалом та формування авторського ідіостилу зокрема. Синтаксичні одиниці, насамперед прості ускладнені речення, наділені величезними стилістичними та експресивними можливостями, постійно привертають увагу дослідників як маркери впізнаваності творчої манери автора. З-поміж ускладнювальних елементів, як зазначають мовознавці, саме однорідні члени наповнюють речення новим змістом, розгортають структурно, індивідуалізують стилістично [5: 112].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ціком закономірно творчість Сергія Жадана передовсім цікавила літературознавців, менше –

лінгвістів, які здебільшого вивчали його поетичні твори, значно рідше – прозові: Л. Бондаренко, А. Вегеш, О. Вернигора, Г. Випасняк, Н. Вітрук, Я. Голобородько, О. Гонюк, В. Грида, Ю. Гришко, О. Данілова, Т. Должикова, І. Іваненко, М. Іванців, О. Капура, В. Кононенко, А. Котик, О. Коцарева, І. Круглова, Л. Крупка, О. Кухар, Н. Левченко, О. Маленко, А. Матусяк, Т. Мейзерська, В. Нестеренко, Н. Новіченко, К. Олійникова, І. Онікеєнко, С. Павленко, Л. Приблуда, Т. Свербілова, О. Скоробогатова, А. Слободян, О. Стригунова, К. Тараненко, Ю. Франчук, О. Юрчук та ін.

Водночас мовотворчість С. Жадана привертала увагу вчених значно менше, причому лінгвісти переважно досліджували урбаністичні концепти в його дискурсі (О. Даниліна – концепт місто [4], В. Нестеренко – концепти залізниця та вокзал [11], О. Маленко – концепт війна в поетичних текстах [9]

та ін.). Крім того, увагу мовознавців привертала лексичний склад поезій, особливості образного мовлення автора (І. Мамчич проаналізувала систему художніх образів Сергія Жадана загалом [10], а Л. Бондаренко – епітети та порівняння [1; 2]), особливості організації синтаксичної структури творів вивчала Л. Коткова [8]. Зауважимо, що В. Кононенко, характеризуючи лінгвопоетику художнього дискурсу Сергія Жадана крізь призму українського новостилю, зауважує, що його поезія, з одного боку, насичена метафоричними зворотами, тропеїчними засобами, а з іншого – метафорфозами сполучуваності, неоднорідним за складом лексиконом, індивідуально-авторськими новотворами [7: 20]. Учений робить висновок, що в лінгвопоетичному вимірі Жаданові тексти претендують на словесний епатаж [7: 25]. Водночас дослідник у контексті вивчення метаморфоз сполучуваності в українських модерних поетичних текстах, виокремлює характерні риси синтаксису, основною з яких є конструкції з багатьма неоднотипними підрядними, що утворюють довгі ланцюжки залежностей, які наближують таку строфіку до орнаментальної прози [8]. Такий висновок ученого імпонує нам і щодо дослідження видання "Арабески", в анотації до якого зазначено, що дванадцять оповідань збірки в підсумку утворюють химерний візерунок, окремі лінії якого переплітаються, підхоплюють одна одну і впізнають себе у взаємних відображеннях. <...> текст цей не обривається, а навпаки – триває, продовжує ткатися і дозволяє без надмірного переляку вдивлятися в наступні сто років [6: 133].

Значна кількість праць, присвячених творчості Сергія Жадана, зумовлена його неординарним поетичним талантом, специфікою поетичного та прозового мовлення, актуальною громадянською позицією, порушенням актуальних питань,

передовсім проблеми сучасної російсько-української війни.

Мета дослідження – проаналізувати однорідні члени речення, ужиті письменником у збірці оповідань "Арабески" [6], як визначальну рису організації синтаксичного простору та ідіостилю автора. Зауважимо, що однорідні члени речення за матеріалами художніх текстів українських письменників досліджували Л. Стівбур (Гаськи Шиян) [13], Г. Вакуленко (Івана Багряного) [3], Н. Шульська, Ю. Громик, Р. Зінчук (Галини Пагутяк) [15], Т. Огаренко (Григора Тютюнника) [12] та інші вчені з позиції експресивного синтаксису, функціонально-стильових та структурно-семантичних особливостей речень з однорідними членами, особливостей функціонування різних однорідних членів речення тощо.

Актуальність статті зумовлена тим, що збірка Сергія Жадана "Арабески" досі не була об'єктом дослідження в ній однорідних членів речення зокрема й ускладнювальних засобів загалом як складників синтаксичної організації художнього тексту автора.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

2024 року побачила світ збірка малої прози Сергія Жадана "Арабески" [6], до якої увійшло дванадцять оповідань: "Приклич мене до цієї брами" [6: 7–14], "Зійде світло над містом праведників" [6: 17–25], "Вирвеш перемогу, як серце ворога" [6: 27–35], "Тоді Господь покличе жінку" [6: 37–43], "Та, що зігріє тебе серед ночі" [6: 44–53], "Велика годинникова стрілка" [6: 55–63], "І не вистачить сонця, аби все освітити" [6: 65–71], "Я вимкну за всіма світло" [6: 73–83], "Доки мине ще один місяць" [6: 85–95], "Звірі" [6: 97–107], "Кого ти потім згадаєш" [6: 109–117], "Ніхто нічого не буде просити" [6: 119–129], які містять значну частину простих ускладнених речень, що відіграють важливу роль у

синтаксичній організації прозових текстів письменника.

Традиційно до ускладнювальних конструкцій поряд із відокремленими членами речення, звертаннями, вставними та вставленими елементами належать й однорідні, які, як вважають лінгвісти, найбільш уживані компоненти-ускладнювачі, оскільки їх використовують для називання осіб-персонажів, предметів навколишнього простору, речей, для відображення динаміки дій, виконуваних процесів, станів (головні члени речення), для номінації місця й часу, атрибутивних характеристик предметів, змалювання суб'єктів (другорядні члени речення), що загалом увиразнює текст, розширює можливості його сприймання, надає певних експресивних та емоційних відтінків, трансформуючи просте речення в окрему синтаксичну одиницю зі складною виражальною можливістю.

Як засвідчила методика суцільного вибирання, 93 % речень (647) збірки "Арабески" містять однорідні члени, які надають синтаксичним конструкціям, передовсім простим реченням, стилістичної виразності, розлогості.

Найуживаніші з-поміж однорідних членів речення – однорідні присудки (прості дієслівні, ужиті переважно в родових формах минулого та особових – теперішнього часу), яким поет надає значну перевагу, оскільки зафіксовано 466 речень із таким ускладнювальним засобом, що становить 68,9% від усіх ужитих однорідних членів: Він **скинув** черевики, **упав** на ліжку, **дістав** телефон, **відкрив** новини, **побачив** відео зі спаленою технікою і нарешті **заспокоївся** [6: 48]; **Пройшли** подвір'ям, **вийшли** за ворота, **зупинилися** коло автівки [6: 74]; Вона спочатку **сварилася**, потім **розплакалася**, потім теж **почала дзвонити** [6: 78]; **Пес** за ці місяці від неї зовсім **відвик**, на руки **не йшов**, **ліз** на канапу, **ховався** за подушками [6: 85]; **Птахи пориваються** згори, **випадають** із неба, мов яблука з кишені, **помічають** унизу нашу мовчазну компанію, **сторожко**

пірнають назад, у небо, **летять** у напрямку ріки [6: 37] та ін.

Переважна більшість однорідних членів присудків поєднана безсполучниковим зв'язком, що забезпечує динамічність мовлення, емоційну насиченість, зосередження уваги на основних діях, процесах, які виконують персонажі: **Вийшли** на вулицю, на перехресті **повернули** ліворуч, **вирулили** на проспект [6: 122]; **Заскочив** хтось від директорки, **подивився, сфотографував**, швидко **етік**, прихопивши з собою пару пластикових стільців [6: 97]; Ти **не брала** слухавку, **не писала** друзям, **не домовлялася** ні з ким про зустріч [6: 87]; Але вона **думала, спала** погано, **прокинулася** рано [6: 88] та ін.

Здебільшого фіксуємо однорідні присудки у формі минулого часу, які поєднані інтонацією, переважно виражаючи послідовність подій: Бригадирка **ходила, фотографувала**, **потому кудись задзвонила...** [6: 102]; Зранку **ходив** додому, **готував** сніданок, **повертався** назад [6: 98]; **Прибіг** пес, **покрутився** кімнатою, діловито **застрибнув** до неї, **скрутився** їй у ногах, безтурботно **заснув** [6: 95]; **Пес зірвався, кинувся** між дерев, в арку, **вибіг** на вулицю [6: 59]; Вона **не витримала**, демонстративно **підвелася, ухопила** чашку з чаєм, **пішла** до себе [6: 92]; **Навчалися, моталися** світом, **жили** життя [6: 114]; Але Дохлий уже **пішов** на кухню, **торохтів** баняками в холодильник, **діставав** несвіжі продукти, **пиляв** ножом черствий хліб [6: 120]; Ми з оператором **вистояли** чергу, теж **привітали** обох, **віддали** квіти, **побажали** удачі, **пішли** на вулицю [6: 112]. Речення з такими однорідними присудками нагадують ритмізовану прозу, близьку до поезії.

Водночас значно рідше спостерігаємо вираження за допомогою однорідних присудків одночасності подій: Однорукий **стояв** позаду всіх, **слухав** крик бригадирки, про всяк випадок **кивав** головою на знак згоди [6: 101]; **Стояли** тихо, **розглядали** військових, **не**

коментували, не перегукувались [6: 117].

Однорідні присудки, поєднані інтонацією, значно рідше – за допомогою сполучників, стають засобом утворення градації та ампліфікації, яка дає змогу багатогранно окреслити почуття й дії персонажів, адже, за словами В. Чабаненка, у ній знаходять вираження людські почуття, які характеризуються часто хвилеподібною навальністю, нестримністю, оскільки мотивована ампліфікація водночас виконує кілька експресивних функцій: сприяє смисловій конденсації й логічному увиразненню думки; створює емоційно інтонований, почуттєво напружений семантичний комплекс вислову; підсилює фокус словесного зображення; породжує певний тон мовлення, завдяки чому допомагає емоційно вплинути на читача [14: 175]: ... так само **дивиться** на Діану, так само **не відводить** погляду, **випалює** все довкола зеленими очима [6: 42]; Коли всі на неї **нарікали, ображали, гнівалися** [6: 70]; Ми **запізнилися**, хвилин на двадцять, **купували** квіти, довго **вибирали**, довго **запаковували, гнали містом, поспішали, спізнилися** [6: 109–110]; ... комуś **погрожувала**, потім **вибачалася**, потім довго **не відповідала** на дзвінки, образившись, потім **видзвонювала** сама і щось **пояснювала** <...> **відклала телефон і раптом розплакалася** [6: 89]. Як видно з наведених прикладів, нагромадження однорідних присудків дає змогу авторові зробити текст виразнішим, інтенсивнішим, надає динамічності, ритмічності – у цьому знову вбачаємо поетичну натуру автора.

Крім того, фіксуємо функціонування рядів однорідних присудків, перші елементи яких поєднані інтонацією, а останній приєднується сполучниковим зв'язком (здебільшого єднальним, рідше – протиставним сполучником), при цьому ніби замикаючи ряд однорідних членів: Пал Іванич **прокидався, заливав** собі в термоса

чай без цукру, **варив** два яйця, **відрізав** акуратний шматочок чорного хліба, **ховає** все до портфеля і йшов до школи [6: 98]; Тому вона **товклася, торохтіла** посудом, відразу ж **замовкла і дивилася** на нього промовистим поглядом [6: 57]; **Живуть** тепер із мамою разом, **сваряться, воюють** за територію, але **тримаються** одна одною [6: 67].

Водночас спостерігаємо й таку особливість функціонування однорідних присудків в ідіостилі письменника, як поєднання двох присудків сполучниковим зв'язком, переважно за допомогою єднального сполучника **і** та протиставного **але**: **Дочекаюся** дев'ятої, **подумав, і піду** [6: 58]; **І ось ми з ним стоїмо** вдвох посеред темряви, **двоє сліпих, і слухаємо** дихання один одного [6: 59]; Пал Іванич **подумав і теж пішов** слідом [6: 102]; Міша **скривився, але послуухався** [6: 77]; Товстун **посміхнувся, але замовк** [6: 102]. Уживання повторюваних сполучників як засобів зв'язку однорідних присудків – одиничне явище в оповіданнях збірки: Жінки переважно або **скаржились** на щось, або **сварилися** з ним [6: 52].

Значно менше функційне навантаження в текстах Сергія Жадана мають складені дієслівні присудки, за допомогою яких автор відтворює розміреність буття: **Хотілося сидіти** на кухні, далі **наминати** мамин сніданок і **ображатися** на цілий світ [6: 89], **Вирішила нікуди не йти, сидіти** вдома, **дивитися** серіал і **чекати** на повідомлення [6: 89], та складені іменні однорідні присудки, які автор уживає для зображення навколишнього простору, стану та атрибутивно-предикативних характеристик персонажів: **Було ліниво, спекотно і дуже смачно** [6: 89]; На вулиці **було тепло, сонячно і добре** [6: 98]; У свої двадцять **п'ять була** вона **живою і рухливою...** [6: 6]; Голос **був жіночий, утомлений, незадоволений** [6: 92]. Крім того, зрідка спостерігаємо наявність в одному реченні різних видів присудків,

які переплітаються між собою, створюючи загальну картину простору, образ персонажа тощо: *Трава ставала все вищою, обступала дерева в шкільному садку, рвалася крізь кам'яні плити* [6: 98–99]; *Товстун був добрим, сміявся з усього, з цікавістю розглядав шкільне подвір'я, тягнув у руці валізу з інструментом* [6: 101]; *Він спробував згадати її голос і не зміг* [6: 69].

Однорідні присудки в текстах Сергія Жадана – унікальна особливість його ідіостилю, адже наявні цілі абзаци, у кожному реченні яких функціують такі ускладнювальні елементи, які надають оповіді емоційності: *А ось наречений на бійців намагався не дивитись, очі відводив, нервував. Окинув усіх швидким поглядом, опустил голову. Але потім обережно торкнувся її живота і ще раз на всіх подивився* [6: 117]. Функціонування однорідних присудків у неповних реченнях дає змогу читачеві акцентувати насамперед на дії, її послідовності, вираженні за допомогою неї основного змісту речення.

Отже, у прозових текстах збірки "Арабески" найтиповіші однорідні ряди, до складу яких може входити значна кількість присудків, – дієслівні, за допомогою яких авторові вдається передати динаміку, пожвавити оповідь, конкретизувати дії персонажів, створити розлогі описові картини.

На відміну від однорідних присудків, однорідних підметів-іменників (інших не зафіксовано), поєднаних також переважно в усіх конструкціях безсполучниковим зв'язком, уживано майже вдвічі менше (47 речень (7,2 %) здебільшого для номінації об'єктів змальовуваного письменником міста (*Запильований акваріум станції метро, порожній сквер, сіра будівля палацу культури за деревами* [6: 28]), пори року та дня тижня (*Теплий полудень ранньої весни, неділя, район біля заводу* [6: 73]), предметів побуту (*Сукня, кросівки, букет квітів* [6: 65]), внутрішнього стану персонажів (А

крізь шкіру все одно проступала **розгубленість і тривога** [6: 50]), *І за тим <...> теж стоїть якась порожнеча, якась розірваність, нескладність [6: 61]). Однорідні підмети в оповіданнях Сергія Жадана мають традиційне (іменникове) морфологічне вираження, дають змогу читачеві одночасно побачити кількох персонажів чи декілька предметів, відчутти всеохопність місця та часу, розгортаючи розповідь.*

Водночас саме в реченнях з однорідними підметами письменник уживає узагальнювальні слова: *Просто заплющила очі й забула, що все це вмить може зникнути: і ця довга безкінечна весна, <...>, і цей вечір* [6: 94]; *Було їх троє: дівчина років тридцяти і двоє хлопців* – один товстун, інший без руки [6: 101]. Саме наявність однорідних підметів створює довершену картину реальності оточення персонажів та їхній внутрішній світ.

За допомогою однорідних означень (61 вживання (9,4 %)), які здебільшого, як й інші однорідні члени, поєднані інтонаційно (у чому теж вбачаємо індивідуальну манеру письменника), автор дає зображенням предметам атрибутивну характеристику, підкреслює найважливіші ознаки. У текстах Сергія Жадана функціують як узгоджені означення (*За вікнами стоїть довгий, повільний вечір* [6: 33]), так і неузгоджені, які значно емоційніше передають опис міста, уможливають нагромадження певних якостей (*... що дає відчуття прихистку, відчуття рівноваги* [6: 75]; *... а за ним зрушиться ціле місто з пагорбами, коліями та птахами* [6: 37]; *... і вже ніщо не зупинить це насущання теплих повітряних потоків, переміщення гарячих хмар, розпеченого сонця* [6: 37]. Зауважимо, що переважну кількість однорідних означень письменник відокремлює, демонструючи атрибутивні характеристики осіб, предметів та явищ (*І ось дерева ці далі стоять за вікном – постарілі, але такі ж високі, гіллясті* [6: 61]; *Нахабні,*

самовпевнені, зневажливі – вони були переповнені сміхом і претензіями [6: 70]; **Висока, стримана, ображена** на життя – в присутності смерті стає ще переконливішою [6: 41]; ... стоїть інша жінка – **худенька, білява, коротко стрижена** [6: 42]; І ще годинник – **механічний, заношений** [6: 55]; З автівок виборсувалися цілі родини – **напружено урочисті, галасливі** [6: 110]), які мають значно більше семантичне навантаження, адже саме на них акцентує автор, чому сприяє як препозиційне, так і постпозиційне їхнє розташування, відокремлення часто за допомогою тире, що привертає увагу читача.

Лише одиничними прикладами представлено речення, у яких два однорідні узгоджені означення поєднано сполучниковим зв'язком: – *Володимирівну, – довірливим, але неприємним голосом нагадала та* [6: 111]; *Двадцятирічний наречений ніяк не міг звикнути до заширокого і задовгого смугастого піджака* [6: 117], ... *був Армен у модному і недоречному тут бушлаті* [6: 77]; ... *нас не надто бентежить близька і надмірна присутність смерті* [6: 74]. Як видно з наведених прикладів, у текстах Сергія Жадана переважають прикметникові ряди однорідних означень, за допомогою яких письменнику вдається яскраво відтворити атрибутивні характеристики персонажів, предметів, просторових чи абстрактних понять.

Однорідні додатки-іменники (54 фіксації (8, 4 %)), як й інші однорідні члени речення, здебільшого поєднані інтонацією, якщо являють собою ряд із понад трьох одиниць, у якому лише остання може бути приєднана сполучником, водночас два однорідні додатки, як і підмети, присудки та означення, мають сполучникове поєднання (... *аби не бачити цих теплих рушників, рожевого халата, кремів, шампунів, мочалок* [6: 49]; *Фотографував обличчя, прапори, хмари* [6: 80]; *Давайте інструменти*

на розтопку пустимо, бібліотеки [6: 104]; *Наречена мала смоляне волосся, темні глибокі очі й гарячу яскраву косметику* [6: 117]; ... *шкільне подвір'я заросло квітами й травою* [6: 97]; *Пахло старою фарбою і жіночим пальтом* [6: 98]; ... *стільки відчуваєш руху й радості* [6: 22]. Одиничними прикладами представлені речення з однорідними додатками з повторюваними сполучниками: *Тому він соромився водночас і медалі, і своїх великих рук, обпалених бензином, і мамі з татом* [6: 111]. Як видно з наведених прикладів, саме іменникова однорідність додатків дає змогу авторові підкреслити й увиразнити масштабність і всеохопність зображуваного.

Найменшу частоту вживання демонструють однорідні обставини, зафіксовані в 39 реченнях (6 %). На відміну від інших однорідних членів речення, обставини функціують здебільшого по дві одиниці й поєднані сполучниковим зв'язком, хоча зрідка й інтонацією в тих реченнях, де таких ускладнювальних елементів більше: *Стояв, усміхався, кутив – якось подитячому, не затягуючись* [6: 114]; *На військових наречена дивилася відкрито, з певною цікавістю, стримано усміхалась* [6: 117]. Найбільш уживаними в текстах досліджуваної збірки є обставини способу дії, виражені прислівниками: *Довго й тихо з кимось говорила* [6: 52]; *Мама наготувала щедро й хаотично* [6: 89]; *Тетяна Володимирівна говорила коротко і сумбурно* [6: 112]; *Всі швидко й безболісно привчилися до нових правил* [6: 12]; *До нареченої батьки приглядалися сторожко й недовіжливо* [6: 111], значно рідше – обставини місця (... *по дощах і хмарах воно нарешті звалилося на рухливу зелень* [6: 67]), оскільки в текстах Сергія Жадана переважають відокремлені та уточнювальні обставини місця. Однорідні обставини створюють ритмічне наголошення, надають реченню емоційних відтінків, підкреслюють важливість того, що описує письменник.

Виразна ознака ідіостилю С. Жадана – уживання значної кількості простих речень із кількома рядами однорідних членів: **Але сказала кілька слів про нову родину, про загальну радість, зачепила міжнародну ситуацію, окреслила головні теми внутрішньої політики, торкнулася проблем соціального забезпечення, розвитку регіонів, реформи системи освіти та захисту здоров'я, не оминула питань культури, спорту і погоди** на літній сезон, **через кому побажала** молодим щастя і **порадила** привітати батьків [6: 112]. Водночас по кілька рядів однорідних членів спостерігаємо й у складних реченнях: *Все може зникнути, якщо просто заплющити очі, лежати в темряві й не думати про ці кілька місяців, про ці кілька зустрічей, про чужі помешкання, про холодні готельні кімнати, про жорстокість, довіру, про спробу пов'язати між собою речі неможливі та болючі, про той незахищений секс і загалом про всю ту незахищеність, вразливість, які з'явилися в її житті з його появою* [6: 95]. Функціонування однорідних членів речення в досліджуваних текстах свідчить про загальну тенденцію вживання таких ускладнювальних засобів у творчості інших українських письменників, підтверджує думки лінгвістів про переважання в синтаксичній організації художніх прозових текстів однорідних присудків [3; 12; 13; 15].

Висновки й перспективи дослідження. Отже, однорідні члени речення – основний ускладнювальний засіб у текстах збірки Сергія Жадана "Арабески", оскільки 93 % речень містять такі конструкції (647 випадків уживання однорідних членів речення). З-поміж них домінують однорідні присудки (466 уживань, 68,9%). Усі інші однорідні члени порівняно з присудками вжито набагато рідше: означення – 61 вживання (9,4 %), додатки – 54 фіксації (8, 4 %), підмети – 47 одиниць (7,2 %), обставини – 39 уживань (6 %). Значна перевага над іншими однорідних присудків

зумовлена тим, що саме дієслівна однорідність (а в текстах переважають саме прості дієслівні присудки в різних часових, здебільшого минулого, та особових формах) надає текстам енергійності, емоційної наснаженості, уможливає показ реальності в динаміці й поступальному русі. Найменша кількість однорідних обставин зумовлена тим, що письменник найчастіше послуговується відокремленими обставинами, зокрема й уточнювальними, передовсім із семантикою місця. Інші однорідні члени (означення, додатки, підмети) доповнюють картину вживання цих ускладнювальних одиниць. Водночас характерна ознака художнього дискурсу письменника – наявність речень (як простих, так і складних) із кількома рядами однорідних членів. Представлені значною кількістю компонентів ряди однорідних членів речення в текстах збірки "Арабески" поєднані здебільшого інтонацією, спорадично з приєднанням останнього члена речення сполучником, натомість два однорідні члени мають сполучникове поєднання здебільшого за допомогою єднальних, рідше – протиставних сполучників. Повторювані сполучники при однорідних членах речення – явище поодиноке.

Сергій Жадан завдяки віртуозно-майстерному вживанню значної кількості однорідних членів речення, які утворюють химерний візерунок, переплітаючись між собою, доповнюючи одне одного, відображаючи дії, осіб, предмети, ознаки, час, простір, створює власну, індивідуальну синтаксичну організацію прозового тексту, яка саме завдяки використанню таких синтаксичних одиниць в авторові виказує насамперед поета. Майстерне вживання однорідних членів речення уможливає створення індивідуальної синтаксичної побудови оповідань збірки "Арабески", а представлені ряди однорідних членів речення – засіб художньої інтерпретації ідіолекту

Сергія Жадана та визначальний маркер його ідіостилю.

Перспективи наукового пошуку вбачаємо в дослідженні відокремлених

та уточнювальних членів речення, парцельованих конструкцій як складників синтаксичної організації прозового дискурсу Сергія Жадана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Л. Г. Порівняння у художньому мовленні Сергія Жадана (на матеріалі збірки "Цитатник"). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. "Лінгвістика": зб. наук. праць*. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. 22. С. 53–55.
2. Бондаренко Л. Г. Семантико-стилістичні функції епітетів і порівнянь у поетичній збірці Сергія Жадана "Месопотамія". *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Лінгвістика": зб. наук. праць*. Вип. 28. Херсон: ХДУ, 2017. С. 45–49.
3. Вакуленко Г. М. Функціонально-стильові особливості речень з однорідними членами в романах Івана Багряного. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1364/1/21.pdf> (дата звернення: 10.02.2025)
4. Даніліна О. В. Концепт місто в прозових текстах Сергія Жадана. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17230/40-Danilina.pdf?sequence=1> (дата звернення: 18.02.2025)
5. Дудик П. С. Стилістика української мови: навч. посіб. Київ: Видавничий центр "Академія", 2005. 368 с.
6. Жадан Сергій. Арабески. Чернівці: Меридіан Черновіц, 2024. 136 с.
7. Кононенко В. Український новостиль: лінгвопоетика художнього дискурсу Сергія Жадана. *Українознавчі студії*. 2018. № 19. С. 17–31.
8. Коткова Л. І. Семантико-синтаксична організація речень у системі ідіостилю Сергія Жадана. URL: <https://surl.li/bqonyv> (дата звернення: 20.02.2025).
9. Маленко О. О. Риторика війни в сучасному українському поетичному дискурсі. *Український світ у наукових парадигмах: зб. наук. пр.* / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; Харків. іст.-філол. т-во; [редкол.: О. О. Маленко (голов. ред.) та ін.]. Харків: ХІФТ, 2016. Вип. 3. С. 105–113.
10. Мамчич І. П. Мовносвітоглядна специфіка системи художніх засобів Сергія Жадана. URL: <http://178.20.159.56/index.php/humanities/article/view/248/236> (дата звернення: 21.02.2025).
11. Нестеренко В. О. Залізниця та вокзал як урбаністичні концепти у творчості С. Жадана. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*. 2019. № 60. С. 61–69.
12. Огаренко Т. А. Структурно-семантичні особливості однорідних членів речення у творчості Григора Тютюнника. URL: <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/435/411> (дата звернення: 23.02.2025).
13. Стовбур Л. М. Функціонування однорідних підметів і присудків у романі Гаськи Шиян "За спиною": стилістичний аспект. URL: http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_3/27-3_2023.pdf#page=23 (дата звернення: 22.02.2025).
14. Чабаненко В. Стилістика експресивних засобів української мови. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 352 с.
15. Шульська Н. М., Громик Ю. В., Зінчук Р. С. Структурні особливості простого ускладненого речення у творчості Галини Пагутяк (за матеріалом роману "Радісна пустеля"). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2019. Вип. 3 (93). С. 76–83.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bondarenko, L. H. (2015). Porivniannia u khudozhnomu movlenni Serhiia Zhadana (na materialy zbirkky "Tsyatnyk") [Comparison in the artistic speech of Serhiy Zhadan (based on the material of the collection "Tsitatnyk")] *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. "Linhvistyka": scientific journal*. Kherson: KhDU. Iss. 22. Pp. 53–55. [in Ukrainian].
2. Bondarenko, L. H. (2017). Semantyko-stylistychni funktsii epitativ i porivnian' u poetychnii zbirtsi Serhiia Zhadana "Mesopotamia" [Semantic-stylistic functions of epithets and similes in Serhiy Zhadan's poetry collection "Mesopotamia"]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii "Linhvistyka": scientific journal*. Iss. 28. Kherson: KhDU. Pp. 45–49. [in Ukrainian].
3. Vakulenko, H. M. Funktsionalno-stylovi osoblyvosti rechen z odnoridnymy chlenamy v romanakh Ivana Bahriano [Functional and stylistic features of sentences with homogeneous members in the novels of Ivan Bahryany]. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1364/1/21.pdf> (reference date: 10.02.2025). [in Ukrainian].
4. Danilina, O. V. Kontsept mista v prozovykh tekstakh Serhiia Zhadana [The concept of the city in the prose texts of Serhiy Zhadan]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/17230/40-Danilina.pdf?sequence=1> (reference date: 18.02.2025). [in Ukrainian].
5. Dudyk, P. S. (2005). Stylistyka ukraïnskoi movy: Navch. posibnyk [Stylistics of the Ukrainian language: a teaching aid]. Kyiv: Vydavnychiy tsentr "Akademiia" 368 p. [in Ukrainian].
6. Zhadan, Serhii. (2024). Arabesky [Arabesques]. Chernivtsi: Merydian Chernovits. 136 p. [in Ukrainian].
7. Kononenko, V. (2018). Ukrainskyi novostyl: linhvopoetyka khudozhnogo dyskursu Serhiia Zhadana [Ukrainian New Style: Linguopoetics of Serhiy Zhadan's Artistic Discourse]. *Ukrainoznavchi studii*. No. 19. Pp. 17–31. [in Ukrainian].
8. Kotkova, L. I. Semantyko-syntaksychna orhanizatsiia rechen u systemi idiostyliu Serhiia Zhadana [Semantic-syntactic organization of sentences in the idiostyle system of Serhiy Zhadan]. URL: <https://surl.li/bqonyv> (reference date: 20.02.2025). [in Ukrainian].
9. Malenko, O. O. (2016). Rytoryka viiny v suchasnomu ukrainskomu poetychnomu dyskursi [The Rhetoric of War in Contemporary Ukrainian Poetic Discourse]. *Ukrainskyi svit u naukovykh paradyhmakh: scientific journal*. / Kharkiv. nats. ped. un-t imeni H. S. Skovorody; Kharkiv. ist.-filol. t-vo; [O. O. Malenko (chief editor) et al.]. Kharkiv: KhIFT. Iss. 3. Pp. 105–113. [in Ukrainian].
10. Mamchych, I. P. Movnosvitohliadna spetsyfika systemy khudozhnikh zasobiv Serhiia Zhadana [Linguistic and worldview specifics of the system of artistic means of Serhiy Zhadan]. URL: <http://178.20.159.56/index.php/humanities/article/view/248/236> (reference date: 23.02.2025). [in Ukrainian].
11. Nesterenko, V. O. (2019). Zaliznytsia ta vokzal yak urbanistychni kontsepty u tvorchosti S. Zhadana [Railway and station as urban concepts in the work of S. Zhadan]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni VN Karazina. Serii: Teoriia kultury i filosofii nauky*. Iss. 60. Pp. 61–69. [in Ukrainian].
12. Oharienko, T. A. Strukturno-semantychni osoblyvosti odnoridnykh chleniv rechennia u tvorchosti Hryhora Tiutiunnyka [Structural and semantic features of homogeneous members of a sentence in the works of Hryhor Tyutyunnyk]. URL: <http://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/435/411> (reference date: 10.06.2024). [in Ukrainian].
13. Stovbur, L. M. Funktsiiuvannia odnoridnykh pidmetiv i prysudkiv u romani Hasky Shyian "Za spynoiu": stylistychnyi aspekt [The functioning of homogeneous subjects and predicates in Haska Shyian's novel "Behind the Back": a stylistic aspect]. URL:

http://www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/27/part_3/27-3_2023.pdf#page=23
(reference date: 22.02.2025). [in Ukrainian].

14. Chabanenko, V. (2002). *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrainskoi movy* [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language]. Zaporizhzhia: ZDU. 352 p. [in Ukrainian].

15. Shulska, N. M., Hromyk, Yu. V., Zinchuk, R. S. (2019). *Strukturni osoblyvosti prostoho uskladnenoho rechennia u tvorchosti Halyny Pahutiak (za materialom romanu "Radisna pustelia")* [Structural features of a simple complex sentence in the work of Halyna Pahutyak (based on the novel "Joyful Desert")]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*. Iss. 3 (93). Pp. 76–83. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 19.02.2025

Схвалено до друку: 23.04.2025